

RIVOJLANGAN MAMLAKATLARNING ELEKTRON DARSLIKLARINING NAZARIY JIHATLARI

Israilov Ubaydullo Baxodir o'g'li

*Andijon mashinasozlik instituti,
Iqtisodiyotda axborot texnologiyalari va
tizimlari mutaxassisligi 2-kurs magistranti.*

Annotatsiya: *Maqolada elektron darslikni yaratishning nazariy va amaliy masalalari va unga kiritilgan maxsus maqsadlar uchun chet tilini o'qitish modeli muhokama qilinadi. Muammo bir necha nuqtai nazardan o'rganiladi: UEP nutqining xususiyatlari va xususiyatlari, tinglovchilarning kompetensiyalari, ushbu kompetensiyalarni shakllantirishga qaratilgan mashqlar tizimi. Elektron darslikni yaratishning amaliy masalalari bo'yicha mualliflarning tajribasi umumlashtiriladi.*

Kalit so'zlar: *kompetensiyalar, web 2.0, aloqa modeli, elektron ta'lim nutqi*

Albatta, ideal holda, elektron ilovalar haqida emas, balki darslikning elektron interaktiv versiyasi haqida gapirish mumkin bo'ladi. Talabalarga darslar uchun nimadan foydalanishni tanlash imkoniyati beriladi: an'anaviy kitob yoki planshet.

Darsliklarning yangi elektron versiyalari shunchaki skanerdan o'tkazilmaydi, deb taxmin qilinmoqda. Bundan tashqari, kompyuter qo'llanmalari interaktiv komponentni o'z ichiga olishi kerak, masalan, innovatsion darsliklarda turli kurslar va fanlar o'rtasida o'zaro bog'liqlik bo'ladi, tabiatshunoslik qo'llanmalarida, o'rnatilgan interaktiv laboratoriya ishlari kutilmoqda.

Talabalar bevosita shunday elektron darsliklarda topshiriqlarni bajarishlari mumkin bo'ladi: dasturning o'zi javoblarning to'g'riligini tekshirib, baho qo'yish uchun o'qituvchiga yuboradi. Dars davomida o'quvchilarning gadgetlari yagona tarmoqqa birlashtiriladi va o'qituvchi o'zining har bir shaxsiy topshirig'ini jo'natib, butun sinf bilan individual ishlash imkoniyatiga ega bo'ladi.

Chet tilini o'zlashtirish jarayonida talabalar kommunikativ kompetensiyaning barcha tarkibiy qismlarini shakllantirishga qaratilgan o'quv faoliyatiga jalb qilinadi. O'quv faoliyati - bu faoliyatning o'ziga xos turi, shuningdek, bir tomondan, nutq ko'nikmalarini shakllantirishni ta'minlashi kerak bo'lgan, ikkinchi tomondan, o'quv vaziyatini chet tilidagi muloqotning haqiqiy holatiga yaqinlashtiradigan model. chet tilini maxsus maqsadlarda o'rgatish hollari, kasbiy sohada chet tilidagi muloqotning real holatiga.

Ushbu maqolada elektron darsliklarni tayyorlashning ayrim nazariy va amaliy masalalari hamda elektron darslikning chet tilini o'qitish modeli sifatidagi asosiy jihatlari ko'rib chiqiladi. Chet tilidagi elektron o'quv qo'llanmalari (ETS) so'nggi yillarda chet tilini o'rganuvchilar, ham o'qituvchi va metodistlar orasida tobora ommalashib bormoqda. Bu bir qancha sabablarga ko'ra sodir bo'ladi: birinchidan, kundalik shaxsiy hayotda va kasbiy faoliyatda raqamli texnologiyalardan ommaviy foydalanish, ikkinchidan, web 2.0 ning chet tillarini o'rganishda taqdim etayotgan afzalliklari va imkoniyatlari, uchinchidan, imtiyozlar yaratish qobiliyati, tinglovchilarning alohida guruhlari ehtiyojlarini, shuningdek, iqtisodiy va vaqtinchalik omillarni hisobga olgan holda.

2013-yilda AQShda Ta'lim tahliliy tadqiqot markazi tomonidan oliy ta'lim muassasalarining elektron darsliklarga bo'lgan ehtiyojini o'rganish bo'yicha tadqiqot o'tkazildi. Tadqiqotda 23 ta kollej va universitetlar ishtirok etib, 329 ta kursda tahsil olgan turli bo'limlardan 5000 dan ortiq talabalarni elektron ta'lim vositalari bilan ta'minladilar. Tadqiqot talabalar va fakultetlar uchun eng muhimi nima ekanligini aniqladi. Ushbu tadqiqotga ko'ra, kurs materiallarini (elektron qo'llanma) moslash qobiliyati talabalar va fakultetlar uchun qimmatli va mazmunli hisoblanadi. Bundan tashqari, muhimlik tartibida xarajat, foydalanish imkoniyati, kiyinish, funktsionallik va innovatsiya kabi mezonlar ham muhim edi.

So'nggi yillarda o'qituvchilarni elektron o'quv qurollarini yaratishda qo'llab-quvvatlovchi xalqaro loyihalar paydo bo'ldi. Masalan, TESOL tomonidan 2014-2016-yil yanvar-fevral oylarida tashkil etilgan "Onlayn elektron qishloq" loyihasi doirasida o'qituvchilar har yili tajribali o'qituvchilar rahbarligida o'z tajribalarini boyitish, elektron darsliklar yaratish bo'yicha masalalarni muhokama qilish imkoniyatiga ega bo'lmoqdalar. "Elektron darslik yaratish" bo'limiga rahbarlik qiluvchi mutaxassislar va ishqibozlar.

Elektron darslikni yaratishning amaliy masalalarini yoritib berish uchun, birinchi navbatda, ushbu maqola mualliflarining "Elektron darslik hunarmandchiligi" bo'limidagi ishtiroki bo'yicha shaxsiy tajribam bilan o'rtoqlashmoqchiman. Besh hafta davomida hamkorlik va hamkorlik formatidagi 500 dan ortiq o'qituvchilar onlayn mashg'ulotlarda ishtirok etib, topshiriqlarni bajardilar va o'quvchilarning talablaridan kelib chiqib, kelgusida ishlab chiqilayotgan elektron darslikning bir bobini yaratdilar. Shuningdek, 20 nafar tajribali moderator – o'quv materiallarini ishlab chiqish va nashr etish bo'yicha mutaxassislar kurs ishtirokchilariga ko'mak ko'rsatib, ularning faoliyati yuzasidan fikr-mulohazalarini bildirishdi. Kursda Google.doc, Adobe, Issu, Glossi, Popplet.com kabi elektron darsliklarni yaratish uchun foydali bo'lgan turli manbalar va platformalar va boshqa manbalar bilan

tanishtirildi va loyiha ishtirokchilariga ular bilan qanday ishlashni tushunishga yordam berdi. Kursda Creative Commons litsenziyalari va yuridik vositalar va yaratilgan elektron darsliklar uchun musiqa va rasmlarni yuklab olishingiz mumkin bo'lgan saytlar haqida ham ma'lumot berildi.

Creative Commons litsenziyalari va yuridik vositalari mualliflarga darslik yaratuvchisiga o'z asarlaridan foydalanishga ruxsat berishning oddiy, standartlashtirilgan usulini beradi (mualliflik huquqi ostida). Masalan, ushbu maqola mualliflari tomonidan PRUE 1-sonli Chet tillari kafedrasida yaratilgan "Kasbiy va shaxsiy rivojlanish" qo'llanmasi [1] uchun tanlangan litsenziya. G. V. Plexanov "Mehnat iqtisodiyoti" profili bakalavriat talabalari uchun "Shaxsning kasbiy rivojlanishi" kursi uchun boshqa hamkasblariga ushbu asardan notijorat maqsadlarda foydalanish, tahrirlash va tarqatish imkonini beradi, agar mualliflar ko'rsatilgan va yangi ishlar litsenziyalangan bo'lsa. bir xil sharoitlarda "Attribution-NonCommercial -ShareAlike".

Chet tilini maxsus maqsadlarda o'qitish modeli sifatida elektron darslik yaratish ustida ishlashning asosiy bosqichlarini qayd etaylik:

- 1) darslikning maqsadlarini aniqlash va mazmunini shakllantirish;
- 2) mualliflik huquqi masalasini hal qilish va litsenziyani tanlash;
- 3) struktura va dizaynni aniqlash;
- 4) Internet resurslari bilan ishlash va nashr qilish uchun elektron formatni tanlash;
- 5) elektron darsliklarda foydalaniladigan texnologiyalarni tanlash va joriy etish;
- 6) darslikni nashr etish;
- 7) ro'yxatga olish.

Elektron qo'llanmani yaratishda EMS xususiyatlarini hisobga olish kerak, biz ularni bir necha nuqtai nazardan ko'rib chiqishni maqsadga muvofiq deb bildik:

- EPM nutqining xususiyatlari va xususiyatlari;
- tinglovchilarning o'quv jarayonida shakllanishi kerak bo'lgan kompetentsiyalari;
- bu kompetensiyalarni shakllantirishga yordam beradigan mashqlar tizimi.

Keling, avvalo an'anaviy bosma darslik nutqi va elektron darslik nutqi o'rtasidagi asosiy farqlarga to'xtalib o'tamiz. Shuni ta'kidlash kerakki, nolingvistik universitetlar talabalari uchun chet tilidagi darslik nutqi - bu darslikda ishlab chiqilgan didaktik vazifalarni aks ettirishni hisobga olgan holda, kasbiy sohadagi muloqot modeli sifatida tushuniladi. chet tilini o'zlashtirish ko'nikmalari.

Elektron darsliklarni muhokama qilish bo'yicha ishlar va tadqiqotlarni o'rganish asosida quyidagi xulosalar chiqarildi va elektron darslikni ishlab chiqishda hisobga

olinadi: 1) o'quvchining shaxsiyati, motivatsiya va o'quv maqsadlari materialni tanlash va yaratishda yotadi. mashqlar tizimi; 2) qo'llanma veb 2.0 uchun xos bo'lgan ijtimoiy o'zaro ta'sirning yangi shakllarini (masalan, bloglar, chatlar, forumlar, hamkorlikda yozish) o'z ichiga olishi kerak, chunki bu o'zaro ta'sir shakllari kontent va til shakllarini ichkilashtirish uchun muhimdir; 3) mazmunni etkazishning turli usullarini, jumladan yozma matn va nutqni, tasvirlarni, animatsiyani, rangli va grafik dizaynni hisobga olish va ulardan foydalanish kerak.

Bir qator tadqiqotchilar [2-5] tomonidan qayd etilgan elektron darslik nutqining asosiy xususiyatlari: gipermatnlilik, matnning polikodliligi, interaktivlik, bobning ramka tuzilishi, aniq tuzilgan material va maxsus grafik. dizayn.

“Kasbiy va shaxsiy rivojlanish” kursi uchun elektron darslikni yaratishda elektron darslik nutqining ana shu xususiyatlari hisobga olindi. Ulardan eng muhimlarini umumlashtiramiz:

1. O'qish va muhokama qilish uchun taklif qilingan matnlar kurs mavzusi bo'yicha fundamental masalalarni qamrab oladi va ilmiy-ommabop janrga tegishli.

2. Gipermatn. Kursning asosiy tushunchalari va o'rganilayotgan leksik birliklarga giperhavolalar talabalarga o'rganilayotgan materialni topish va mustahkamlashga yordam beradi.

3. Polycode va Multimedia: Qo'llanma videolar, interaktiv hamkorlikdagi dizayn uchun Google hujjatlari, rasmlar va rasmlar kabi multimedia fayllariga havolalarni o'z ichiga oladi.

4. Strukturaviy xususiyatlar. Darslik bobning ramka tuzilishi, bob va qo'llanma ichidagi aniq tuzilgan material bilan tavsiflanadi. Mualliflar tomonidan yaratilgan o'quv qo'llanmaning tuzilishi quyidagicha: darslik “Odamlar qanday o'rganadi”, “O'quv ehtiyojlarini tahlil qilish”, “O'quvning asosiy dasturlari va tadbirlari”, “Mentorlik murabbiyligi va maslahati”, “Tashkilotni rivojlantirish”, “Menejmentni rivojlantirish” mavzulari bo'yicha oltita bo'limdan iborat. Bo'limlar asosiy mavzuning kichik mavzulariga mos keladigan qismlarga bo'lingan va ushbu kurs uchun maxsus ishlab chiqilgan mashqlar tizimini o'z ichiga oladi.

Elektron darslik nutqining xususiyatlarini hisobga olishdan tashqari, EPMni yaratishda kompetensiyaga asoslangan yondashuvdan foydalanish va zarur kompetensiyalarni shakllantirishga yordam beradigan mashqlar tizimini yaratish kerak.

So'nggi yillarda kompetensiyalarni ko'rib chiqish va chet tilini o'qitishda kompetensiyaga asoslangan yondashuvni o'rganishga ko'plab tadqiqotlar olib borildi. Elektron darslikni yaratishda maqola mualliflari amaliy masalalarga e'tibor

qaratdilar va ishda tarkibiy qismlari belgilangan umumiy iqtisodiyot fakulteti chet tilini o'rganayotgan bakalavriat talabalarining kommunikativ kompetentsiyasini shakllantirish vazifalarini batafsil ko'rib chiqdilar. dasturi [6]. Eng avvalo, "tilni turli mamlakatlar mutaxassislari o'rtasida haqiqiy muloqot vositasi sifatida o'rgatish, yozma va og'zaki muloqot qilish" vazifasi qo'yildi [7]. Xulosa qilib shuni aytishimiz mumkinki, kompetensiyaga asoslangan yondashuv darslik yaratish printsipli sifatida chet tilining kommunikativ kompetentsiyasining barcha tarkibiy qismlarini o'zaro bog'liq holda rivojlanishini ta'minlaydigan materialni shunday tashkil qilishni nazarda tutadi: til, nutq, kasbiy, ijtimoiy-madaniy, umumiy madaniy. Kursning maqsadi - kommunikativ yo'nalish bilan professional muloqotda nutq faoliyatining barcha turlarining ko'nikmalari va ko'nikmalarini yanada takomillashtirish: chet tilida professional ma'lumotlarni og'zaki yoki yozma ravishda topish, tahlil qilish va taqdim etish qobiliyatini rivojlantirish. "Refleks yoki tanqidiy fikrlashni rivojlantirish" ga alohida e'tibor qaratilgan, qo'llanma mualliflari "akademik bilim va pragmatik ko'nikmalar o'rtasidagi oqilona muvozanatni" topishga intilishgan [8].

Mashqlar kompetensiyalarni shakllantirishning uzviy qismi bo'lib, ularning tabiati muloqot tuzilishiga mos kelishi tabiiydir.

"Kasbiy va shaxsiy rivojlanish" elektron qo'llanmasida har xil turdagi mashqlar ishlab chiqilgan.

1. Til kompetensiyasini rivojlantirish mashqlari.
2. Matn bilan ishlash mashqlari.
3. Nutq qobiliyatlarini rivojlantirish va kasbiy mavzularda muammoli masalalarni muhokama qilish uchun mashqlar.
4. Internetda kasbiy mavzular bo'yicha ma'lumot izlash mashqlari.
5. Kognitiv xaritalar tuzish, o'rganilayotgan mavzuni umumlashtirish.
6. Videotasvirlar bilan ishlash mashqlari: turli bo'lim/bob materiallarida (matn, video o'qish, o'quvchilarning o'z fikri) turli nuqtai nazarlarni solishtirish va kesishgan masalalarni hal qilish.
7. Talabalarning shaxsiy tajribasini muhokama qilish.

Elektron qo'llanmani yaratishning amaliy texnik masalalarini qisqacha bayon qilaylik. Qo'llanma dastlab Google.doc da yaratilgan. Ushbu format Word dasturiga o'xshaydi, lekin Google.doc yordamida siz tasvirlarni, masalan, Google-dan, ularni bulutda saqlashingiz va fayl yaratuvchisining ixtiyoriga ko'ra, uni taqdim etishingiz mumkin. boshqa foydalanuvchilar bilan ishlash uchun. Shu bilan birga, foydalanuvchilar ijodkorning iltimosiga binoan faylni tahrirlash huquqini olishlari mumkin, bu esa darslikni interaktiv qilish imkonini beradi. Google.doc hujjatini osongina pdf ga aylantirish mumkin. Pdf - bu juda mashhur va juda qulay format,

ayniqsa Internet aloqasi bo'lmagan hollarda va talabalar darslikni yuklab olishlari va uni oflayn rejimda ko'rishlari mumkin. Darslikni nashr qilish uchun mashhur www.issu.com internet-resursidan foydalanilgan, ammo yuqorida aytib o'tilganidek, hozirda ko'plab boshqa manbalar mavjud. Issu resursi bepul, juda qulay interfeysga ega, ko'rish paytida sahifalarni aylantirishning ovozli va vizual effekti qo'llaniladi va ushbu resursdan foydalanish ham juda oson. Darslik resurs tizimiga pdf formatida yuklanadi va "nashr qilish" variantini tanlab, ushbu resursda nashr etiladi. Istalgan vaqtda darslik yangilanishi mumkin, agar mualliflar xohlasa va tegishli piktogramma tanlansa, asar ijtimoiy tarmoqlarda, xususan, Facebook'da ham chop etilishi mumkin. Shuningdek, <http://www.issu.com> resursi ham kompyuterlar, ham planshetlar va smartfonlar uchun optimallashtirilgan, shuning uchun talabalar darslikdan darsda istalgan qurilmadan foydalanishlari mumkin.

Xulosa qilib, elektron darsliklarni ro'yxatdan o'tkazish tajribasi bilan o'rtoqlashmoqchiman. Rossiyada ro'yxatdan o'tish "Fan va ta'lim" (OFERNiO) <http://ofernio.ru> elektron resurslarining qo'shma fondi tomonidan amalga oshiriladi; <http://ofernio.ru/portal/modules/mydownloads/index.php>.

OFERNiO mualliflar ishining yangiligi va ustuvorligidan kelib chiqib, ishni ro'yxatdan o'tkazish uchun qabul qilinganligini ko'rib chiqadi va tasdiqlaydi. Elektron resursni ro'yxatdan o'tkazish to'g'risidagi guvohnoma ro'yxatga olish uchun hujjatlar taqdim etilganidan keyin bir oy o'tgach beriladi.

Ushbu maqolada maxsus maqsadlar uchun chet tilini o'qitish modeli sifatida elektron darslikni yaratishning amaliy masalalari ko'rib chiqildi: darslikni yaratish bo'yicha ish bosqichlari (maqsad va vazifalarni belgilashdan boshlab nashr va ro'yxatga olishgacha), asosiy xususiyatlar va xususiyatlar. .

Elektron darsliklarni yanada o'rganish va rivojlantirish ko'p jihatlar bilan bog'liq. Bular texnologiya va texnik imkoniyatlarning potentsiali, material tanlash, interfaol faoliyatni muvozanatlash va ulardan foydalanish, multimedia kontenti va "nazorat samaradorligini oshirish" [9], "matn ustida mustaqil ishlash" ni rivojlantirish vositalaridan biri sifatida. nutq faoliyatining boshqa turlari» [10], ijtimoiy o'zaro ta'sirning yangi shakllari, dizayn va bezak.

Rospechat veb-saytida chop etilgan Rossiya kitob sanoatining ahvoli to'g'risidagi sanoat hisobotiga ko'ra, 2014 yilda ta'lim mazmuni bozori 55 foizga o'sgan. Afsuski, bepul nashrlar bo'yicha statistik ma'lumotlar yo'q, ammo kelajak elektron darsliklar bilan bog'liqligi aniq. Bundan tashqari, ushbu maqola mualliflarining tajribasi ko'rsatganidek, elektron darslik talabalar tomonidan ijobiy qabul qilinadi va o'rganishga bo'lgan motivatsiyani oshiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Столярова Е. В., Федотова М. Г. Professional and Personal Development: учеб. пособие для маги-странтов, изучающих английский язык / видетельство о регистр. Электр. Ресурса 20282; Госу-дарственная академия наук; Российская академия образования. Июль 2014. – URL: http://issuu.com/elenastolyarova/docs/professional_and_personal_developme.

3. Куст Т. С. Жанровая природа электронного учебника: автореф. дис. ... канд. филол. наук. – Томск, 2011.

4. Abrahams Lee B., Williams L. Electronic Discourse in Language Learning and Language Teaching. – Philadelphia: John Benjamins John Benjamin B. V., 2009.

5. Fedotova M. G., Stolyarova E. V. E-Textbooks in teaching English for Specific Purposes // Наука и образование в XXI веке: сб. науч. тр. по материалам Междунар. науч.-практ. конф. 31 октября 2014 г. – Тамбов, 2014.

6. Рабочая программа учебной дисциплины «Иностранный язык в профессиональной сфере» / Общеэкономический факультет. Направление подготовки 080400 «Управление персоналом». – М.: ФГБОУ высшего профессионального образования РЭУ им. Плеханова, 2014.

7. Федотова М. Г., Фридлянская Е. А., Калибердина Е. В. Совершенствование методики преподавания английского языка в рамках программы «Язык профессионального общения» // Материалы международной научно-практической конференции «Гуманитарное образование в экономическом вузе» 1–30 ноября 2013 г. – М.: Российский экономический университет имени Г. В. Плеханова, 2014.

8. Экарева И. Л. Метод проектов как средство развития критического мышления у студентов // Гуманитарное образование в экономическом вузе: материалы IV Междунар. науч.-практ. заоч. ин-тернет-конф. – М., 2016.

9. Ершова О. В. Повышение эффективности контроля учебной деятельности студентов вузов (на примере изучения иностранного языка): автореф. дис. ... канд. пед. наук. – М., 2015.

10. Бузина Ю. Н. Коммуникативная деятельность при обучении иностранному языку студентов экономических вузов // Гуманитарное образование в экономическом вузе: материалы IV Междунар. науч.-практ. заоч. интернет-конф. – М., 2016.

